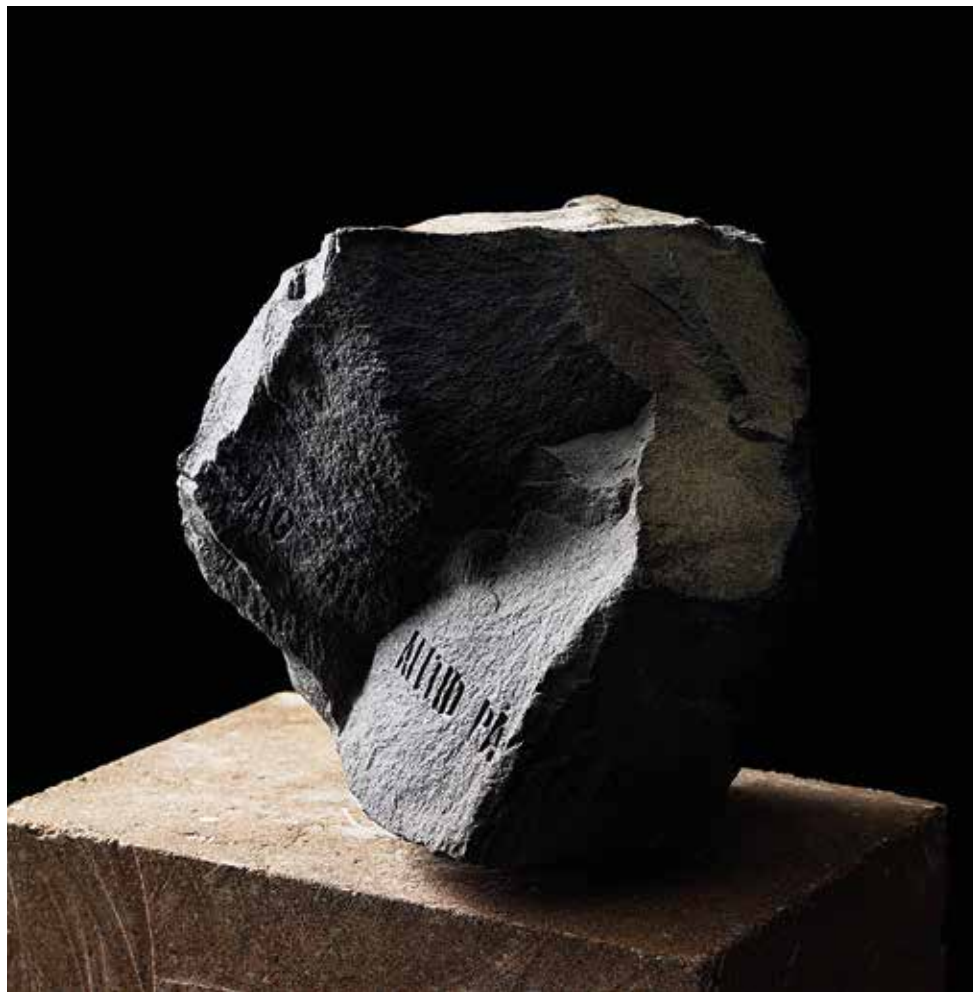

Stenens röst

Kristianstads konsthall

Jag är alltid på plats (graverad svart diabas)
Ulrika Sparre 2017. Foto: Fredrik Sweger

Stenens röst

CECILIA EDELFALK

HANNA LJUNGH

RICHARD LONG

ULRIKA SPARRE

Kristianstads konsthall

3 februari – 1 maj 2018

Curatorer: Marika Reuterswärd, Ulrika Sparre

©Konstnärer och Kristianstads konsthall

Omslagsbilden: *To hold (a stone in my hand)*, Hanna Ljungh (detalj)

Tryck: GigantPrint AB

Omslaget är tryckt på SP MinePaper, ett material vars huvudingrediens är sten.

ISBN: 978-91-980606-3-8

kristianstadskonsthall.se

FÖRORD

Stenar och berg består av olika mineraler, metaller och kvarts. De står för något beständigt och oförgämligt, men varar samtidigt inte för evigt. Det är ett material som formas av naturens och människans krafter. Sten eroderar, spricker, huggs, slipas och förs bort på olika sätt från sina ursprungliga platser. Sten bär på naturens och människans historia och berättelser.

I nordöstra Skåne finns ”Stenriket”. Det är en geografisk plats där svensk stenindustri bryter och förädlar natursten. ”Det svarta guldet” – diabas – bryts i dessa trakter och stenens inflytande i området är tydlig med sin mer än 100-åriga historia av stenindustri.

Många konstnärer har sökt sig hit för att arbeta med och uttrycka sig i det hårda materialet. Hur konstnärer förhåller sig till sten har förändrats genom åren. Från att tidigare skapat stora skulpturer och monument arbetar idag flera konstnärer med sten på mer filosofiska och idé-baserade sätt.

Stenens röst presenterar fyra konstnärer som använder sten som utgångspunkt i sin konst. De utforskar hur människan förhåller sig till sten som material, objekt och spegling av oss själva – filosofiskt, vetenskapligt och andligt. Till utställningen tillför denna trycksak fler aspekter av stenens karaktär genom ytterligare material av de deltagande konstnärerna, samt en text av Johan Redin, filosof med inriktning på kulturgeologi.

Jag tackar alla konstnärer, författare, långgivare och formgivare för deras medverkan.

Marika Reuterswärd
Konsthallschef
Kristianstads konsthall

STENBROTTET

Oavgjord tid, den multiplicerade mineralen, skapad av glöd, som sönderfallande värmemängder, härdade av vattenformer, tryckta i eviga ögonblick. Vi har åsikter om månens uppkomst men värjer oss för magneten. Stenen, detta helt andra, det mest osynliga av det för oss uppenbara som kommer i vår väg. Stenriket, enligt den romerske naturhistorikern Plinius, är det "område där våra seder framstår som mest förryckta... bergen gjorde naturen för sin egen räkning, till ett slags gördel som skulle hålla samman jordens innanmäte; vidare skulle de tjäna till att tämja flodernas våldsamma framfart, bryta havets vågor och med naturens hårdaste ämne betvinga dess vildaste trakter... Nu hugger vi sönder dem i marmor av tusen slag, öppnar klippuddar för havet och jämnar ut naturen". Över allt, både till fots och till havs, fraktar vi "naturens vildaste element".

Åh det vildaste elementet, vi kärnlösa. Stenen (*lithos*) och djuret (*zoon*): det hårda, kalla och det varmlodiga, mjuka. Redan Plinius, som skrev under det första århundradet av vår tideräkning, och dog då Vesuvius svalde Pompeji, finner "skäl att rodna av skam" över gångna tiders våldsamma stenbrott. Han såg städer och tempel av sten men tänkte aldrig att själen är stenens amalgameringskraft, en stelnad kraft som grimaserar ur ett historiskt mörker, som bryts fram och fungerar som civilisationernas tätmaterial. Romarna kallade det *saxa loquuntur*, "stenarnas tal" skärvor av betecknade block som återvanns i olika former av bärande väggar.

och Krossbruk. Livet ur stenen, människan som glömmer att hon konstant vacklar mellan paleolitikum och neolitikum, mellan den gamla stenen och den nya. Nu är detta mjuka djur herre över det vilda elementet, så till den grad att djuret blivit en geologisk kraft, en parasitisk förskjutning. Djuret kan ändra flodens riktning, spränga eller hyvla ned hela berg. Djuret vill gärna se det som det organiskas kontroll över det oorganiska, andens makt över materien. Men vilken av dem är det som egentligen känner?

Det krävs bara ett minimalt gruskorn för att halta. Hallmattan samlar irriterande spridningar, på motorvägen sprätter de som skott mot vindrutan, i trädgården ligger de polerade och arrangerade i en simulerad natur. Överallt finns denna påminnelse om ett ursprung som vi utan minsta förnekande ändå ser förbi. Den råa formen. Stenen är i vår värld, men den *delar* inte vår värld; om det inte handlar om den ädla stenen, den med alla adjektiven som vi esoteriskt laddar med en fiktiv ekonomi. Endast denna sten är värde i vår värld. Materien har med andra ord kontroll över anden, en hård valuta som drar över jorden som en politisk morän.

Glömskan, mörkret och den heliga anden. Tänk om vi genom stenen avbygger en skapelse avsedd för andra processer. Robert Smithson tänkte jorden som en anarkitektur. En tektonisk anarki som paradoxalt nog frambringar ordning genom att motivera en absolut oordning. Grustagen, bergtäkterna, alla avfarter mot konstgjorda öknar. Stenar flyter, förvandlas till likvider. Stenar sjunker, förvandlas till grunder.

En återstod av framtiden. Kan vi betrakta dessa kemiska restlösningar av geologiska förlopp som ruiner? I så fall lämningar efter vad? Varje sten är ett stycke, ett fragment. Det finns ingen sten som är en helhet, alla är de – från bergsmassiv till minsta sandkorn – enbart delar. De är delar av något som aldrig är summan av delarna, lika litet som jordklotet är en produkt av en fullständig händelse. Stenen är ett ursprungligt sönderande, en naturlig spricka i naturen.

För människan har stenen kategoriskt representerat det livlösa. Men, som Martin Heidegger ställer frågan, hur kan stenen vara död om den aldrig varit till liv? Är stenen något som är lika permanent som döden? I själva verket kan man betrakta stenen som levande, något som består genom att försvinna. Från det stora berget eller klippblocket blir den bara mindre och mindre: från sten till grus, till sand, till mineral, till kristall. Övriga djur bryr sig inte om stenen, de lever med den som ett levande. Först i våra händer "dog" den, först i vår tanke slutade den reflektera, ändå är den så ofta helig. "Det heliga kan manifesteras sig i stenar", skriver Mircea Eliade, "men det är inte fråga om en tillbedjan till *stenen som sådan*. Den heliga stenen dyrkas inte som en sten, den är *hierofan*, eftersom den visar något som inte längre är en sten... utan det heliga, det helt annorlunda". Den visar inte längre.

Sten lever långsamt. Det är klippans hastighet som ger oss svindel. Hur är det egentligen möjligt att vi i handen kan hålla något som är flera miljarder år gammalt? Även om det är en lögn att vi inte kan flytta berg så rubbar stenen vårt begrepp om tid, ett begrepp som inte stenen har skänkt oss utan ett begrepp som vi har skapat i flykten från den. Experimentet kan vilken som helst utföra. Se mer noggrant på stenen i handen: brottytan är fylld av repor, märken, stresslinjer, biografiska strukturer. Varje sten är en karta över ett rike vi aldrig erövrat, på sin höjd endast smulat sönder. Lukta på den, zinkdoften. Slicka på den, mörken utan tid. Även gruskornet är en skiss.

Vissa säger att sten är minnen av planetens skapelse. Vi använder också stenarna för att bygga och rista våra minnen. Historia är i många fall plastisk sten. I själva verket är de batterier, ackumulatörer eller ett slags minerala aggregat i miljonformer som omsorgsfullt slipas till kulturella liknelser och när som helst (eller aldrig) kan kopplas ihop med samhällsmaskinen. Vi bevarar Stonehenge, slott och murar men borrar samtidigt en sex mil lång tunnel genom alporna; vi tolkar runskrifter och blodstänkta mönsterbildningar på grottväggar utan att känna till coltanen i mobiltelefonen. En blomma vissnar och vi blir ledsna. En kitsch från ovan. Träd, växter, maskar, bär och avföring blir ett slags biologiska vittnen på vår uträkning, ändå vill vi banka in den i stenen och kostnaden betalas med det vi bankar ut ur den. Det finns ingen logik.

För en natur krävs långt mer än det som på managementspråk kallas "hållbarhet", det krävs en geologik. Plinius föraktade den människa "som först satte guld på sina fingrar", men prisade konsten för den gav kulturen repor. Det första materialet var inte färgen, aldrig det glimmande, utan formen, råkonsten, basen för alla besvärande överbyggnader. Så är vi kärnvarer, *lithos*. Människans känsla för gravitation, att vi hör till marken, består av en mikroskopisk sten i örat, placerad av en gud i det trånga rummet mellan bäggångarna och hörselnäcken. Den är större hos benfiskar.

SAND, vid rauk

Ja vi lyssnar vill du höra.

Vi finns i mängd här, nära dig finns vass, vi måste nästla in oss mellan blad,
och flytta hus bort till skog, så vi stannar kvar här

Formar kropp till mjöl och annat löst. Måste sluta nu det räcker så. Adjö.

Håll ihop allt nu blåsten svår, vi virvlar runt i luften, tar språng utan annan mening,
nu kallt på ytan varmt under dig.

Du sitter över oss men vi gnäller inte. Formar stället till din lust.

Väcker dig med stick på fötter, i sko sen.

Gå på oss och känn foten bättre har format. Skor fel. Stunt svar från oss då,
vill du leka lekar virvlar vi med,

dansa på oss vi dansar med,

lek kurragömma vi gömmer allt, avslöjar intet sen.

Adjö igen gå nu du fryser.

SAMTAL MED RAUKAR

Vi är din tid

Kommer försvinna i luft för nära slut

Jag är vän från förr med mycket tid. Under finns död som såg allt.
Här slag till sista blodsdroppen.

Jag har mycket i mig, salter, alger, blommor, djur, sammansmält massa av hav,
underst blod från torsk en gammal vän till mig.

Min far var berg till höger om dig. Stod vi förr stolta och visade väg.
Till havs fanns män sjörövare, fartyg, handel, pågick men alla dog.
Till sist du.

Vi stod emot vinter salt smör smälte i skårer. Malm bröts inåt land
men vi fick vara ifred. Istid tog oss till havs och grusade allt till sand
om du vill får du fråga vad vi äter.

– Vad äter ni? frågar hon.

Grön tång äter inte oss. Så vi äter luft, vatten, vind, fågelsång,
sol får skina på oss. Efter tid bleks allt men salt gör oss illa.
Nu känner vi allt men vi slipper smärta för våra tentakler skyddar.

– Vad är era tentakler?

DU. Vi vill få röst. Naturen talar genom dig.

Mountain's Mouth, 2004, Red Mountain, Unduur-Ulaan. I bakgrunden Djingis khans berg, Mongoliet. Målad sten med rött pigment från gruvor i Red Mountain.

Detalj, Airag (fermenterad hästmjölk) och sten målad med en blandning av rött pigment från gruvor i Unduur Ulaan och hästmjölk.

To hold (a stone in my hand)

Att hålla, att omfamna, att utstå, att bestå. De är tidsbaserade aktiviteter.

En fraktion, en spillra, en sten.

Att mäta tid, dela, en lösgjord liten del, som gjort sig fri,
ramlat nedför berget. En omkrets, en omfamning, tyngd. Att hålla kvar, att göra
materiell till immateriell till materiell. En projektion av en sten, vibrerande massa.
24 bilder i sekunden i 2 minuter och 38 sekunder. Vi är 24 bilder i sekunden i
2 minuter och 38 sekunder tillsammans, vi delar den tiden.

Jag tar den tiden, det materialet.

29 meter i omkrets, det blir 29 meter av plast och silver.

Människa, sten, apparat.

Att hålla om, omfamning. Att fänga, att fänga på film.

Volym, att beskriva, omskriva, omfamna, tillbaka till början. Sten, film.

Någonting hände för 1.8 miljarder år sedan och man talar om den Svekokarelska orogenesisen. Hela Skandinavien trycktes uppåt mot den äldsta delen av norden nämligen Kolahalvön. Leptit, Granit, Biotitskiffer. De Svekofenniska och Transskandinaviska bergarterna bildas.

På juldagen 1895 visades den första filmen. Bröderna Lumieres tåg som segar sig in på stationen i La Ciotat.

Fysisk tid, Materiell tid, tid som materialiseras.

Att hålla, att hålla om, omfamning.

En märklig undersökning.

To hold (a stone in my hand),

Fotografi Hanna Ljungh, 2017

To hold (a stone in my hand),
Fotografi Hanna Ljungh, 2017

RICHARD LONG

DOLOMITE STONES

STONES DROPPED INTO A CHASM
STONES PLACED IN A CIRCLE
STONES JAMMED INTO FISSURES
STONES THROWN TO HIT A ROCK
STONES SKIMMED ACROSS A SMALL LAKE
STONES THROWN OVER A PRECIPICE
STONES PLACED ON MOUNTAINTOP CAIRNS
STONES DISLODGED FROM THE PATH
STONES USED TO SECURE THE TENT
STONES THROWN INTO A CLOUD

AN EIGHT DAY WALK IN THE SOUTH TYROL

FANES PUEZ SELLA LANGKOFEL

ITALY 1996

WALKING OUT OF STONES

A COLUMN OF STONES MADE EACH DAY
ON A TEN DAY WALK ALONG THE RIO GRANDE
AND IN THE CHISOS MOUNTAINS

FIRST DAY TEN STONES AT PEÑA SPRING
SECOND DAY NINE STONES IN TERLINGUA CREEK
THIRD DAY EIGHT STONES AT REED CAMP
FOURTH DAY SEVEN STONES AT WOODSONS
FIFTH DAY SIX STONES AT GLENN SPRING
SIXTH DAY FIVE STONES IN JUNIPER CANYON
SEVENTH DAY FOUR STONES ON EMORY PEAK
EIGHTH DAY THREE STONES BY CATTAIL FALLS
NINTH DAY TWO STONES AT PEÑA SPRING
TENTH DAY ONE STONE IN THE RATTLESNAKE MOUNTAINS

Richard Long, *Breaky Botton Flint Circle*, 1981
Flintsten (Limhamn). Lån från Malmö Konstmuseum

ULRIKA SPARRE

I've achieved nothing until I found myself
Svarta bergen, Ulrika Sparre 2015

On a clear day I can see forever
Svarta bergen, Ulrika Sparre 2015

Society of the Sensitives

Mellan 1771 till 1773 bildades i Darmstadt en historisk vänskapsförening under namnet Society of the Sensitives, där bland andra Johann Wolfgang Goethe ingick. Medlemmarna svärmade för att återupptäcka naturen och under promenaderna till Herrgottsberg mötas genom att utbyta känsliga ord och dikter. De drömde om ett samhälle som endast var kopplat till vänskap och kärlek, där skillnaden av rang avskaffades och där istället för Kristendomen en Hjärtats Religion uppstod. På platsen fanns en stor sten och denna sten verkade som sällskapets helgedom.

Kreis der Empfindsamen

Hermann Müller 1904. Foto: Stadtarchiv Darmstadt

The Society of the Sensitives
Fotografi av Goethes sten, Ulrika Sparre 2017

